

IFRS en de impact op de systeemomgeving

Drs. R.P. Schouten RE RA

Beursgenoteerde ondernemingen en financiële instellingen binnen de Europese Unie dienen in 2005 hun jaarrekening op te stellen volgens de International Financial Reporting Standards (IFRS). Doelstelling van de EU is het vergroten van de onderlinge vergelijkbaarheid en het verhogen van de transparantie. De 'nieuwe' verslaggevingsregels hebben impact op het verslaggevingstraject dat begint bij de productie-/bronsystemen en eindigt bij de consolidatiesystemen. In dit inleidend artikel wordt een nadere uitleg gegeven bij IFRS en de impact op de systeemomgeving.

Inleiding

In 2005 dienen alle beursgenoteerde ondernemingen hun jaarverslagen op te stellen volgens IFRS (International Financial Reporting Standards). Hieraan heeft de Europese Ministerraad zijn goedkeuring gegeven op 6 juni 2002. Het besluit van de Europese Ministerraad betreft supranationale wetgeving die rechtstreekse werking heeft voor beursfondsen in de EU-landen.

Redenen voor het EU-besluit om IFRS toe te passen op alle beursgenoteerde ondernemingen zijn het verhogen van de onderlinge vergelijkbaarheid en het verhogen van de transparantie van de financiële verslaggeving.

Het jaar 2005 lijkt ver weg, maar inmiddels begint de tijd te dringen voor het implementeren van IFRS, want bij wet is geregeld dat de onderneming vergelijkende cijfers dient op te nemen. De vergelijkende cijfers dienen op dezelfde grondslag te zijn gebaseerd als de cijfers van 2005. Dit houdt in dat de cijfers over 2004 ook al op IFRS-grondslagen bepaald moeten worden. Om de cijfers over 2004 op IFRS-grondslagen te bepalen moeten in 2003 voorbereidende (ICT-)werkzaamheden worden verricht om een openingsbalans per 1 januari 2004 en tussentijdse cijfers gedurende 2004 op IFRS-basis te kunnen opstellen. Daarnaast moet echter het jaarverslag 2004 nog volgens de huidige wet- en regelgeving worden opgesteld. Dat betekent dat voor 2004 de cijfers op twee grondslagen berekend moeten worden. Dit wordt ook wel aangeduid als de duale periode. Afhankelijk van de te kiezen strategie kan dit grote gevolgen voor de ICT hebben gedurende deze 'overbruggingsperiode'.

Dit artikel heeft, als openingsartikel van deze Compact, als doel de lezer bekend te maken met de betekenis van IFRS, de kernbegrippen binnen IFRS, rol en doelstelling van de IASB (International Accounting Standards Board) en de consequenties van de implementatie van IFRS. We zijn ons bewust van het feit dat relatief veel van de lezers een accountantsachtergrond hebben en al bekend zijn met de terminologie in en rondom IFRS. Om deze reden

is het openingsartikel opgedeeld in twee delen. In het eerste deel wordt op hoofdlijnen kort toegelicht waar IFRS voor staan en wat de rol van de IASB is. Verder wordt kort ingegaan op belangrijke kernbegrippen die binnen IFRS worden gebezigd. Degene die al bekend is met deze materie kan direct doorbladeren naar deel II, waarin op hoofdlijnen het effect van IFRS op het traject van bronstelsel tot aan rapportagesysteem is beschreven en hoe IFRS de ICT-component daarin raakt.

IFRS algemeen

De International Financial Reporting Standards zijn de in internationaal verband door de IASB (International Accounting Standards Board) opgestelde spelregels voor het opstellen van jaarverslagen. De IASB is een onafhankelijk orgaan voor het opstellen van verslaggevingsregels. Belangrijkste reden voor het opstellen en adopteren van deze 'nieuwe' internationale spelregels binnen de Europese Unie is het vergroten van de onderlinge vergelijkbaarheid van jaarverslagen van beursgenoteerde ondernemingen.

De individuele EU-landen hebben de mogelijkheid om IFRS van toepassing te verklaren op niet-beursgenoteerde ondernemingen, bepaalde bedrijfstakken en/of financiële instellingen. Voor beursgenoteerde fondsen komen IFRS grotendeels in de plaats van Titel 9 van het Burgerlijk Wetboek, deel 2. Formeel is er nog geen besluit genomen om IFRS toe te passen op alle financiële instellingen, maar ongeacht of zij beursgenoteerd zijn of niet is het zeer aannemelijk dat ook deze instellingen per 2005 IFRS moeten toepassen. Nagenoeg alle financiële instellingen (banken, verzekeraars, leasemaatschappijen, etc.) zijn derhalve bezig of starten met een IFRS-conversieproject.

Daar waar in het verleden beursgenoteerde ondernemingen zich bepaalde vrijheidsgraden in de toepassing van de verslaggevingsstandaarden toe-eigenden, geldt onder IFRS dat de standaarden volledig moeten worden toegepast. De ondernemingsleiding is gehouden om in het jaarverslag te verklaren dat zij de jaarrekening volledig volgens IFRS heeft opgesteld. IFRS zal bovendien niet alleen de jaarrekening, maar als gevolg daarvan ook de managementinformatie gaan beïnvloeden. Het gevolg is dat de conversie naar IFRS een duidelijk 'must do'-project is dat volledig 'in time' moet worden afgerond om te voldoen aan de wettelijke eisen.

Afhankelijk van de huidige inrichting van de automatisering (met name brongegevens en rapportagesystemen) heeft de implementatie van IFRS een grote of juist een geringe impact op de automatiseringsomgeving. In dit artikel en de daaropvolgende artikelen worden de verschillende soorten impact via voorbeelden duidelijk gemaakt.

Wellicht komt bij de lezer van deze Compact de vraag op waarom een 'stelsel van boekhoudregels en regels voor toelichting van cijfers' wordt behandeld en wat deze regels van doen hebben met ICT. Enkele voorbeelden in dit eerste artikel maken de impact van IFRS op de automatisering duidelijk. Daarnaast moet niet vergeten worden dat de automatisering van de boekhoudkundige verwerkingen één van de eerste automatiseringstoepassingen is.

Deel I: IFRS en IASB

Algemeen belang van IFRS

Zoals in de inleiding is aangegeven, betreffen IFRS de door de IASB opgestelde spelregels voor het opstellen van jaarrekeningen. Belangrijkste doelstelling van de IASB is de harmonisatie van de verslaggevingsregels waardoor de onderlinge vergelijkbaarheid en transparantie van jaarrekeningen wordt vergroot.

Harmonisatie van de verslaggevingsregels moet leiden tot meer onderlinge vergelijkbaarheid en grotere transparantie van jaarrekeningen.

In Nederland bestaan al heel lang 'spelregels' voor de jaarverslaggeving. Deze zijn afgeleid van EU Richtlijnen, verwerkt in de wet (Titel 9 Burgerlijk Wetboek, deel 2) en nader uitgewerkt door de Raad voor de Jaarverslaggeving in de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. De wetgeving en Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving hebben echter alleen nationale werking. Alhoewel andere Europese landen de spelregels ook hebben afgeleid van de EU Richtlijnen, zijn de verschillen tussen de landen aanzienlijk. De EU Richtlijnen bieden namelijk vele opties waardoor van harmonisatie van verslaggeving in de EU beslist nog geen sprake is. Mede door de vele opties ontstaan verschillen waardoor onderlinge vergelijkbaarheid van resultaten en het eigen vermogen niet goed mogelijk is. IFRS zal hier een einde aan maken.

De International Financial Reporting Standards (IFRS) is de nieuwe naam voor de International Accounting Standards (IAS). Ondanks het feit dat de afkorting IFRS in de plaats komt van de afkorting IAS blijft deze voornog gebezigd, vanwege de herkenbaarheid en het feit dat alleen oude standaarden IAS blijven heten. De naamswijziging is het gevolg van wijzigingen binnen de IASB. Het gaat te ver om deze veranderingen in dit verband uit te werken.

Invloed van IFRS op de ICT

IFRS draaien om het kernbegrip 'true and fair view'. In Nederland wordt dit aangeduid met het getrouwe beeld van de jaarrekening. De true and fair view van het resultaat en eigen vermogen worden onder andere met behulp van de verderop genoemde uitgangspunten ('principles') tot stand gebracht.

Verder zijn IFRS gebaseerd op de doelstelling van de jaarrekening. Volgens de paragrafen 12 tot en met 14 van het IASB Framework is deze doelstelling:

12. Het doel van de jaarrekening is om informatie te verschaffen over de financiële positie, resultaten en wijzigingen in de financiële positie van een onderneming, die voor een grote reeks van gebruikers nuttig is voor het nemen van economische beslissingen.
13. Voor dit doel opgestelde jaarrekeningen voldoen aan de gemeenschappelijke behoeften van de meeste gebruikers. Jaarrekeningen verschaffen echter niet alle informatie die gebruikers nodig kunnen hebben om economische beslissingen te nemen, aangezien zij grotendeels de financiële gevolgen van gebeurtenissen in het verleden weergeven en niet noodzakelijkerwijze andere dan financiële informatie bevatten.
14. Jaarrekeningen tonen eveneens de resultaten van het door het bestuur gevoerde beheer, of de verantwoording door het bestuur voor de aan hem toevertrouwde middelen. Gebruikers die het beheer of de verantwoording door het bestuur wensen te beoordelen doen dat om economische beslissingen te kunnen nemen; deze beslissingen kunnen bijvoorbeeld bestaan uit het aanhouden dan wel verkopen van het belang in de onderneming of de herbenoeming of vervanging van het bestuur.

Evenals de huidige verslaggevingsregels zijn ook IFRS van toepassing op het gegevensverwerkingsproces dat loopt van de invoer in productiesystemen tot aan de verwerking door financiële rapportagesystemen. Alleen met dat verschil dat IFRS (in de details!) strikter zijn. IFRS kennen uitgangspunten ('principles') waarop de (detail)verslaggevingsregels zijn gebaseerd. Deze principes en overige uitgangspunten betreffen het volgende:

Principles

- * *accrual-basis*: kosten en baten toerekenen aan de periode waar ze betrekking op hebben;
- * *going concern*: waardering en resultaatbepaling op basis van de gewone gang van zaken, en niet op liquidatiebasis;
- * *recognition/derecognition*: criteria voor opname of 'afvoeren' van bezittingen en schulden, en voorschriften voor het verantwoorden van de daaruit volgende resultaten in termen van baten en lasten in de resultatenrekening.

Overige uitgangspunten

- * *impairment testing*: test op duurzame-waardevermindering van bezittingen of schulden;
- * *all inclusive concept*: zowel de gerealiseerde als de ongerealiseerde resultaten tonen;
- * *fair value*: reële-waardebegrip.

Voor Nederland geldt dat de principles en overige uitgangspunten reeds langere tijd zijn geïncorporeerd in de richtlijnen voor de jaarverslaggeving. Echter, niet elk bedrijf heeft deze principles en overige uitgangspunten volledig in zijn systeemomgeving opgenomen.

De mate waarin ondernemingen deze principles en overige uitgangspunten al in hun huidige ICT hebben verwerkt, is bepalend voor de grootte van de impact van IFRS.

De IASB actualiseert doorlopend de IFRS om op deze wijze zo goed mogelijk aan te sluiten op de huidige behoefte aan informatie die in de markt leeft. Hiertoe vernieuwt en breidt zij de standaarden uit. Bij het actualiseren zijn enkele belangrijke trends te onderkennen die van invloed zijn op de ICT-omgevingen van ondernemingen. Onderstaand volgt een niet-limitatieve opsomming van de belangrijkste trends:

- * meer disclosure;
- * meer fair value-informatie;
- * meer impairment testing;
- * complexer.

Een eerste belangrijke trend binnen de IASB is het verlangen van meer 'disclosure' (toelichting) bij posten van de jaarrekening en in het algemeen. IAS 19 – Employee benefits – is hier een goed voorbeeld van. Alhoewel heel veel bepalingen van deze standaard in de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving zijn overgenomen, rapporteren beursgenoteerde ondernemingen niet volledig volgens de richtlijnen. Met de vantoepassingverklaring van IFRS zijn beursgenoteerde ondernemingen gehouden om meer toelichting te verstrekken, zoals:

- * de aard van de pensioenreglementen;
- * financiële positie van het (ondernemings)pensioenfonds. Eventuele tekorten dienen als schuld bij de onderneming op de balans te worden opgenomen; overschotten (onder voorwaarden) als vorderingen;
- * de hoogte van de voorziening voor pensioenverplichtingen rekening houdend met toekomstige salarisontwikkelingen, inclusief alle mutaties in de voorziening.

Een andere trend in de IFRS is de opname van steeds meer reële waarden (fair value-informatie) in de jaarverslaggeving. De fair value is het bedrag waarvoor een bezit dan wel een schuld kan worden afgewikkeld ('betaald') tussen twee bereidwillige partijen met voldoende kennis van zaken die voldoende afstand van elkaar hebben (at arms length). Anders gezegd, de fair value is het bedrag dat in het normale zakelijke verkeer zou worden betaald als een bezit of een schuld zou moeten worden afgewikkeld.

Door opname van fair value-informatie wordt het inzicht in de financiële positie vergroot. Immers, de lezer kan nu zelf aflezen voor welk bedrag een bezit of schuld wordt afgewikkeld. De fair value kan op directe wijze worden bepaald, omdat een marktprijs direct voorhan-

den is, zoals een koers op een beurs. De fair value kan ook op indirecte wijze worden bepaald door het contant maken van de toekomstige kasstromen die voortvloeien uit het bezit dan wel de schuld tegen de huidige marktrente. Deze kasstromen kunnen negatief dan wel positief zijn. Vooral het op indirecte wijze bepalen van de fair value kan grote invloed hebben op de ICT-omgeving. De toekomstige kasstromen worden vaak bepaald op basis van betaal-/ontvangstpatronen uit het verleden. Deze patronen zijn vaak opgenomen in historische gegevens. Er zal extra functionaliteit ontwikkeld moeten worden om deze historie naar boven te krijgen.

Bij toepassing van het fair value-begrip is het belangrijk een onderscheid te maken tussen gerealiseerde waardeverschillen (bijvoorbeeld bij verkoop van een actief) en ongerealiseerde waardeverschillen (bijvoorbeeld de stijging van de koers van aandelen). Indien een onderneming het onderscheid tussen ongerealiseerd en het tijdstip waarop een resultaat als gerealiseerd wordt beschouwd niet goed in haar bronsystemen heeft opgenomen, leidt dit uitgangspunt tot een wezenlijke inspanning om de ICT aan te passen.

De jaarrekening moet meer dan voorheen gebaseerd zijn op reële waarden – fair value.

Een derde trend is het uitvoeren van impairment testing. In de richtlijnen die zijn opgesteld en worden vernieuwd voor het bepalen van de waarde van activa (bezittingen), maar ook voor het bepalen van passiva (schulden), wordt de eis van impairment testing verwerkt. Bij impairment testing wordt getoetst of de waarde die is opgenomen in de administratie, duurzaam lager ligt dan de waarde die een derde persoon zou betalen. Om deze test te kunnen uitvoeren zijn extra gegevens nodig (bijvoorbeeld betaaldedrag van debiteuren). Vaak zijn deze extra gegevens al opgenomen in de bronsystemen, maar is nog niet voorzien in functionaliteit om deze gegevens te ontsluiten.

Als laatste trend wordt de toenemende complexiteit genoemd. Enerzijds zie je meer complexe standaarden geïntroduceerd worden, die anderzijds een complexe toepassing in de praktijk kennen. Een goed voorbeeld hiervan is IAS 39, de richtlijn voor financiële instrumenten.

Figuur 1. De transparantie zal toenemen.

Vooruitlopend op deel II van dit artikel wordt vermeld dat de volgende IAS/IFRS een potentieel grote invloed hebben op de ICT en de financiële positie van een onderneming:

- * Financiële instrumenten (IAS 32 en IAS 39);
- * Informatieverstrekking (IAS 30);
- * Pensioenen (IAS 19);
- * First time application (in voorbereiding).

Kenmerkend voor deze richtlijnen is dat het relatief nieuwe standaarden zijn of nog in ontwikkeling zijnde standaarden.

IASB

Inleiding

IFRS worden uitgebracht door de International Accounting Standards Board (IASB), een onafhankelijk orgaan met fulltime bestuursleden. De achtergrond van de leden van de IASB is dat zij afkomstig zijn van de grote accountantskantoren, financiële instellingen en ondernemingen, internationale en nationale 'standards setters'.

Doelstelling IASB

De doelstelling van de IASB, gebaseerd op haar (rechts)voorganger het International Accounting Standards Committee (IASC), is:

'To develop, in the public interest, a single set of high quality, understandable and enforceable global accounting standards that require high quality, transparent and comparable information in financial statements and other financial reporting to help participants in the world's capital markets and other users make economic decisions.'

Dé uitdaging voor de IASB is om op internationaal niveau begrijpelijke en ondubbelzinnige (understandable) richtlijnen te formuleren, die vooral op de naleving en handhaving kunnen worden getoetst (enforceable). Het doel van de IASB is dat de IFRS op een zo groot mogelijke schaal worden toegepast, bij voorkeur wereldwijd (global). Door het toepassen van regelgeving voor de wijze waarop en de vorm waarin verslaggevingsinformatie dient te worden verstrekt, wordt ernaar gestreefd de transparantie van en het inzicht in de jaarcijfers te vergroten (transparent).

Thans zijn er vele verschillen in de jaarverslaggeving wereldwijd, maar ook in Europa. De oorzaken zijn onder meer dat sommige landen fiscale regels in de jaarverslaggeving toepassen, maar ook dat landen zich in verschillende stadia van de ontwikkeling van jaarverslaggeving bevinden. Vooral de overgang van fiscale waarderingsregels naar de waarderingsregels volgens IFRS kan een aanzienlijke impact hebben op de (rapportage)systemen omdat andere (bron)gegevens nodig zijn. Volledigheidshalve wordt opgemerkt dat dit voor Nederland niet van toepassing is.

Uitingen van de IASB

De IASB en zijn rechtsvoorgangers hebben in de loop van de tijd de volgende producten neergezet:

The IASB Framework (het Stramien)

De IASB heeft een conceptueel raamwerk (framework; in de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving aangeduid met het Stramien) onderliggend aan de verslaggevingsregels en hun interpretatie, het licht doen zien: The Framework for Preparation and Presentation of Financial Statement (the IASB Framework). Het Stramien geeft de 'principles'/uitgangspunten weer die basis zijn voor het samenstellen en presenteren van de jaarrekening aan derden.

Voorbeelden van deze principes zijn:

- * het accrual-principle: toerekenen van kosten en opbrengsten aan perioden;
- * going concern: waardering en resultaatbepaling op basis van de gewone gang van zaken, en niet op liquidatiebasis;
- * vergelijkbaarheid, relevantie en betrouwbaarheid van informatie.

Deze principes komen overeen met die van de Raad voor de Jaarverslaggeving, vastgelegd in het Stramien/the IASB Framework.

IFRS/IAS

De IASB publiceert zijn standaarden in een reeks van uitingen die worden aangeduid met 'International Financial Reporting Standards'. De IASB heeft tevens de (eerdere) standaarden aanvaard die door zijn (rechts)voorganger, het International Accounting Standards Committee, zijn uitgebracht. Deze uitingen blijven 'International Accounting Standards' genoemd worden.

IFRIC (voorheen SIC) Interpretations

De IASB publiceert een reeks van interpretaties van de IFRS en IAS, die zijn opgesteld door het 'International Financial Reporting Interpretations Committee (IFRIC)' en zijn goedgekeurd door de IASB.

Het bestaansrecht van de IASB is algemeen geaccepteerd, mede door het gedegen traject dat hij bewandelt. Alle standaarden en interpretaties daarvan brengt de IASB eerst uit als concept (exposure draft) voor commentaar van het publiek. De staf van de IASB, al dan niet geadviseerd door een comité van experts, werkt een exposure draft uit. Na goedkeuring door de IASB (in openbare vergaderingen) wordt de exposure draft aan het maatschappelijk verkeer aangeboden. Alle belanghebbende partijen kunnen hun bezwaren, opmerkingen, suggesties voor verbetering, etc. in schriftelijk commentaar geven aan de IASB. Ook de Raad voor de Jaarverslaggeving geeft altijd commentaar. De IASB verzamelt alle punten en trekt hieruit conclusies voor de nodige aanpassingen, waarna een standaard in definitieve vorm wordt uitgebracht.

Werkprogramma van de IASB

De IASB werkt momenteel aan een groot aantal complexe projecten die ten dele nog voor 2005 van belang zijn:

- * verbeteren van IAS 32 en 39;
- * First time application;
- * Business combinations.

Voor 2004 en 2005 heeft de IASB een zogenaamde stille periode afgesproken waarin geen nieuwe standaarden van kracht zullen worden. Maar na 2005 zijn er verschillende die voor de daaropvolgende jaarrekeningen (2006 of 2007) al aan de orde kunnen zijn, zoals 'stock based compensations (phase II)'.

Deel II: Business impact van IFRS

Inleiding

De invoering van IFRS raakt de beursgenoteerde ondernemingen en financiële instellingen op meerdere plekken. Als eerste wordt het bedrijf in de financiële prestaties geraakt. Hierbij wordt tevens aangegeven hoe IFRS van invloed kan zijn op de gehele bedrijfsvoering. In de volgende paragraaf wordt ingegaan op het belang van ICT in het jaarverslaggevingstraject en de invloed van IFRS op dit traject, waarbij de ICT-component is uitgelicht.

Grote financiële gevolgen

Er zijn meerdere manieren om het resultaat van de bedrijfsuitoefening en het eigen vermogen te berekenen. Zoals is gesteld, verschillen nu per land de regels om tot dit resultaat te komen. Het duidelijkst komen de verschillen tussen de landen naar voren op het moment dat een bedrijf 'verplicht' het resultaat en vermogen op andere grondslagen moet berekenen, zoals bijvoorbeeld bij een notering aan de Amerikaanse beurs. De jaarrekening moet dan ook worden opgesteld volgens de algemeen geaccepteerde verslaggevingsvereisten in de Verenigde Staten (US General Accepted Accounting Principles; kortweg US GAAP). Bij de notering van Daimler-Benz bleek in 1993 dat het resultaat volgens US GAAP DM 1.839 miljoen verlies was, ten opzichte van het resultaat van DM 615 winst volgens de Duitse grondslagen. Dergelijke verschillen kunnen ook gaan optreden bij het toepassen van IFRS. Dit zal vooral gelden voor ondernemingen die hun jaarcijfers hoofdzakelijk opstellen volgens fiscale grondslagen zoals dat in Duitsland geschiedt. Er zijn echter ook belangrijke verschillen in Nederland te verwachten. De grootste verschillen wor-

den verwacht door toepassing van IAS 19 (pensioenen), IAS 32 en 39 (financiële instrumenten) en de 'first time application'.

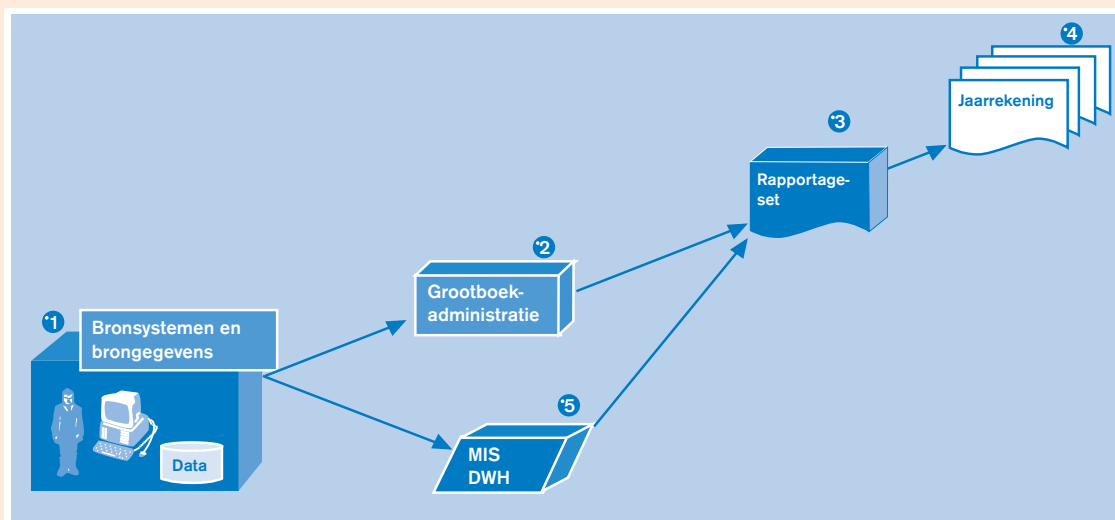
Een belangrijke stuurvariabele voor beursgenoteerde ondernemingen is de 'shareholders value'. Een volatiel resultaat heeft doorgaans een negatieve invloed op de shareholders value. Om op een juiste wijze te kunnen sturen op de shareholders value dient de onderneming zicht te hebben op de '(financiële) informatiehuishouding'. Deze financiële informatiehuishouding is inclusief de informatie die in de productie-/bronsystemen is opgeslagen en die voor IFRS van belang is (bijvoorbeeld informatie over de voorraadwaardering volgens het first in first out (FIFO)-principe).

Zoals in de volgende paragraaf blijkt raakt IFRS het gehele traject van de informatiestroom van de productiesystemen tot aan het jaarverslag. Hiermee raakt IFRS de gehele bedrijfsvoering. Een voorbeeld van de wijze waarop IFRS de bedrijfsvoering zou kunnen raken, is dat door toedoen van voorstellen van de IASB voor fair value-toepassing op onder meer hypotheekrentes en deposito's, de hypotheekrente niet meer voor lange tijd vastgezet zou kunnen worden. Dit gaf in eerste instantie een grote schokgolf in Nederland en de financiële wereld. Deze uitspraak is later weer genuanceerd, maar geeft aan hoe verstrekkend de consequenties van IFRS kunnen zijn. Dit blijkt ook uit de discussie over pensioenen en de toepassing van IAS 19 (Employee Benefit – waaronder pensioenen).

De invloed van IFRS op (de ICT in) het jaarverslaggevingstraject

Effect op de ICT in het verslaggevingstraject

In figuur 2 is door middel van een versimpelde weergave aangegeven hoe de gegevensstroom (de zogenoemde 'accounting trail') loopt vanuit de bronsystemen naar uiteindelijk de jaarrekening waarin de bedrijfsactiviteiten in financiële termen nader zijn toegelicht/uitgewerkt.

Figuur 2.
De gegevensstroom van bronsystemen naar jaarrekening.

Globaal gezien zijn er vier lagen te onderkennen waarin (financiële) cijfers worden bewerkt en bewaard, namelijk:

- * bronsysteem inclusief gegevensopslag (1);
- * grootboekadministratie (2);
- * rapportagesysteem c.q. consolidatiesysteem (3);
- * datawarehouses en/of managementinformatiesystemen (5).

De (financiële) gegevens worden op diverse punten geaggregeerd en doorgekoppeld naar (financiële) rapportagesystemen. Daarnaast komt het meer en meer voor dat gegevens één op één worden doorgekoppeld naar datawarehouses of vergelijkbare systemen. De gebruikers van deze systemen kunnen dan naar eigen inzicht aggregaties, dwarsdoorsneden en selecties maken van (financiële) detailgegevens. Een belangrijk punt is dat in het algemeen kan worden gesteld dat aanpassing van bronsystemen een grotere impact heeft dan het aanpassen van de financiële rapportagesystemen.

IFRS stelt regels voor het opstellen van de jaarrekening en het jaarverslag, maar kan wel degelijk van invloed zijn op het gehele traject van bronsysteem tot jaarrekening. Een voorbeeld is de International Accounting Standard 14 inzake 'Segment Reporting'. In IAS 14 wordt gesteld dat:

'The dominant source and nature of an enterprise's risks and returns should govern whether its primary segment reporting format will be business segments or geographical segments. If the enterprise's risks and rates of return are affected predominantly by differences in the products and services it produces, its primary format for reporting segment information should be business segments, with secondary information reported geographically.' Dit geldt ook vice versa.

Stel dat een honderd procent dochteronderneming in Mexico hoofdzakelijk koelkasten verkoopt en dat zestig procent van de omzet in Brazilië wordt gerealiseerd. De dochter is op 1 januari 2004 verworven en aan de consolidatiekring toegevoegd. Uit het recente verleden is gebleken dat het innen van de debiteurvordering in Brazilië een risicovol punt is. IFRS verplicht je om aan te geven hoe de totale omzet is verdeeld over de diverse landen. Indien de onderverdeling van de omzet niet uit de rapportageset valt te halen en niet uit de grootboekadministratie, dan moeten deze gegevens uit de bronsystemen worden opgehaald. Als uit een nadere analyse blijkt dat de omzetregels in de diverse databases niet zijn 'gevlagd' waardoor een selectie naar geografisch gebied niet is te maken, heeft IFRS een aanzienlijke impact op de systeemomgeving. Voor de volledigheid wordt opgemerkt dat IAS 14 in de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving zijn geïmplementeerd.

Dit is slechts één voorbeeld van een richtlijn die mogelijk impact heeft op het gehele rapportageproces, mede afhankelijk van de mate waarin de onderneming de richtlijnen volgt. Er zijn echter meerdere IFRS die mogelijke impact hebben op de accounting trail. Of en zo ja, hoe IFRS impact hebben op het gehele rapportageproces of slechts een deel daarvan, is afhankelijk van de huidige informatie- en technische architectuur.

Andere IAS met een potentieel grote invloed op de ICT zijn de volgende relatief nieuwe standaarden of nog in ontwikkeling zijnde standaarden:

- * Financiële instrumenten (IAS 32 en IAS 39);
- * Informatieverstreking (IAS 30);
- * Pensioenen (IAS 19);
- * First time application (in voorbereiding).

Belangrijkste wijzigingen ten opzichte van huidige rapportage

De ervaring leert dat de toepassing van IFRS tot relatief veel verschillen leidt tussen de huidige wijze van verslaglegging en de onder IFRS vereiste wijze van vastleggen. Dit is mede afhankelijk van het type bedrijf c.q. de bedrijfstak. Om deze verschillen op een juiste wijze te adresseren in projectorganisaties worden ze in de regel eerst gecategoriseerd in type verschillen en opgedeeld in de volgende hoofdgroepen:

- * waarderingsverschillen;
- * wijzigingen in presentatie en herrubricering van jaarrekeningposten;
- * aanvullende en/of andere toelichtingsinformatie;
- * uitbreiding consolidatiekring, inclusief uitbreiding met de consolidatie van branchevreemde activiteiten.

Vervolgens werken teams per hoofdgroep de verschillen uit. Per hoofdgroep verschilt de financiële impact en verschilt vooral de impact op de ICT. Zo hebben de wijzigingen in presentatie en herrubricering, een enkele uitzondering daargelaten, een beperkte impact op de ICT.

Waarderingsverschillen

De toepassing van IFRS leidt tot verschillen in waardering van bezittingen (activa), eigen vermogen en schulden (passiva). Belangrijk verschil is de waardering op fair value (reële waarde) of een benadering van deze waarde voor vaste (financiële) activa onder IFRS vergeleken met die onder Nederlandse grondslagen. De fair value is de marktwaarde (als die beschikbaar is) of een benadering daarvan aan de hand van modellen berekend. Daar waar met modellen moet worden gewerkt, is veel informatie uit (bron)systemen nodig: cashflows, swaps, opties zoals vervroegde aflossing, rentestanden, etc. De informatie over de fair value zal beschikbaar moeten zijn in de bronsystemen, of in grootboekadministraties of in de consolidatie-/financiële rapportagesystemen. Het beschikbaar krijgen van fair value-informatie uit bronsystemen kan een grote impact hebben in termen van systeemaanpassingen, kosten en doorlooptijd.

Wijzigingen in presentatie en herrubricering van jaarrekeningposten

De wijzigingen in de presentatie en herrubricering hebben doorgaans een beperkte impact op de bronsystemen omdat de presentatiewijzigingen en herrubriceringen in het laatste traject van samenstellen van de jaarrekening plaatsvinden. Deze exercitie wordt op papier uitgevoerd en raakt de bits en bytes in de bronsystemen niet.

Eén van de uitzonderingen hierop is het feit dat onder IFRS minder activa en passiva, kosten en opbrengsten mogen worden gesaldeerd dan thans in de Nederlandse jaarrekeningen gebeurt. De eis van een brutopresentatie kan verstrekkende gevolgen hebben. In de situatie dat de

inkomende geldstromen (bijvoorbeeld omzet) en de daaraan gerelateerde uitgaande geldstromen (bijvoorbeeld provisies) in de productie-/bronsystemen met elkaar worden gesaldeerd en daarbij vervolgens alleen het saldo wordt doorgesluisd naar de grootboekadministratie, is het nodig systeem aanpassingen te doen om beide stromen inzichtelijk te krijgen. Dit beperkt zich dan niet alleen tot de bronsystemen, maar ook tot de interfaces en de grootboekadministratie.

Aanvullende en/of andere toelichtingsinformatie

IFRS verlangt dat er meer toelichtende en/of aanvullende informatie wordt verstrekt om de lezer van de jaarrekening in staat te stellen te beoordelen hoe risicovol of hoe solide de onderneming met haar huishoudboekje omgaat.

Een voorbeeld van aanvullende informatie betreft de fair value (reële waarde) van bepaalde activa die op historische uitgaaf-/kostprijs zijn gewaardeerd en vice versa. Met behulp van gegevens uit externe bronnen (bijvoorbeeld beurskoersen van data vendors) en/of met behulp van netto contante waarde-berekeningen van de ingaande en uitgaande kasstromen kunnen deze fair values worden benaderd. Om de fair values te bepalen zullen de bronsystemen de gegevens moeten bevatten of anderszodanig moeten worden aangepast dat ze de koersen kunnen inlezen en/of de berekeningen kunnen maken. Dit kan verstrekkende gevolgen hebben.

Uitbreiding consolidatiekring inclusief uitbreiding met consolidatie van branchevreemde activiteiten

Daar waar de Nederlandse wetgever en de opsteller van nadere regelgeving het niet wenselijk achten dat branchevreemde activiteiten worden meegeconsolideerd, is onder IFRS bepaald dat voor branchevreemde activiteiten geen uitzondering geldt. In een hypothetisch geval zou dit ertoe kunnen leiden dat een beursgenoteerde onderneming een voetbalclub in haar jaarcijfers opneemt, indien zij een overwegend belang heeft in deze club. Voor de ICT heeft deze categorie van verschillen een (zeer lage) impact. Echter, voor de te consolideren ondernemingen kan dit wel degelijk grote gevolgen hebben. Indien wordt bepaald dat bijvoorbeeld een ziekenfonds moet worden meegeconsolideerd in een verzekeringsholding, heeft dit verstrekkende gevolgen voor het ziekenfonds. Ziekenfondsen rapporteren namelijk voor een deel op basis van accrual en voor een deel op kasbasis. Onder IFRS dient het volledig op accrual-basis te zijn. Ook de presentatie van cijfers in balans en resultaatrekening zal op elkaar moeten worden aangepast in de consolidatie.

Conclusie

De Europese beursgenoteerde bedrijven en (met grote waarschijnlijkheid ook) Nederlandse financiële instellingen dienen per 2005 hun jaarrekening op IFRS-grondslagen op te stellen. IFRS dient 'full scope' te worden toegepast. Dit houdt in dat IFRS volledig moeten zijn geïmplementeerd, vóórdat de jaarrekening wordt opgesteld. Gedeeltelijk IFRS toepassen is niet toegestaan.

De jaarrekening over het jaar 2005 van beursgenoteerde bedrijven dient op IFRS-grondslagen te zijn opgesteld. De vergelijkende cijfers (2004) moeten op dezelfde grondslagen worden gepresenteerd. Het jaar 2004 zal een duale periode worden, waarin de cijfers volgens de huidige grondslagen én volgens IFRS-grondslagen worden opgesteld.

De implementatie van de International Financial Reporting Standards is in de eerste plaats een verslaggevings-technische aangelegenheid. Met name het financiële rapportageproces wordt geraakt door de implementatie van IFRS. Maar deze wijziging heeft invloed op meer: producten, processen, opleidingen en taken van mensen en niet in de laatste plaats de bronsystemen/productiesystemen. Afhankelijk van de huidige inrichting van bronsystemen en brongegevens kan de impact variëren van klein tot groot.

Om zicht te krijgen op de grootte van de impact is een ICT-impactanalyse nodig. Basis voor deze impactanalyse is de verschillenanalyse tussen de huidige verslaggeving en de IFRS-verslaggeving. Op basis van de verschillen kan per verschil worden bepaald of additionele informatie/gegevens uit de bronsystemen nodig zijn, of dat de informatie al aanwezig is, maar op een andere wijze moeten worden ontsloten en worden opgenomen in de (financiële) rapportagestroom.

Literatuur

- [IASB02]
International Accounting Standards Board, *International Accounting Standards 2002*, IASB Publications Department.
- [KPMG97]
KPMG Accountants, *Off-balance-sheet-instrumenten – Risicobeheersing en Informatieverzorging*, derde, geheel herziene druk, Samsom BedrijfsInformatie, Alphen aan den Rijn/Diegem, 1997.
- [NIVR02]
Koninklijk NIVRA en NOvAA, *Richtlijnen voor de Accountantscontrole – Editie 2002*, Koninklijk NIVRA.
- [Nobe95]
Christopher Nobes, Robert Parker, *Comparative International Accounting – Fourth Edition*, Prentice Hall International (UK) Ltd.
- [Vijg91]
G.W.A. Vijge, *Winstbepalingsstelsels c.a.*, Wolters-Noordhoff, Groningen, 1991.

Drs. R.P. Schouten RE RA is als IT-auditmanager werkzaam binnen KPMG Information Risk Management. Hij heeft zich gespecialiseerd in de financiële dienstverlening. Verder voert hij accountantscontroles uit bij voornamelijk verzekeringsmaatschappijen en banken. Hij is gastdocent aan de Universiteit van Amsterdam voor het vak IT & Auditing.